

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra biologie a environmentálních studií

**Historie právní ochrany přírody České republiky
se zaměřením na vybrané druhy savců**

Autor: Petr Šedina
Vedoucí práce: Ing. Jan Andreska Ph.D.

Praha 2009

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně pod vedením Ing. Jana Andresky Ph.D. a že jsem citoval všechny použité informační zdroje.

Praha 23.listopadu 2009

.....
Petr Šedina

Poděkování bych chtěl věnovat panu Ing. Janu Andreskovi Ph.D. za cenné připomínky, korekci textu a všestrannou pomoc, kterou mi po celou dobu zpracování věnoval. Současně také děkuji za připomínky a doporučení vhodné literatury pro zpracování této práce panu JUDr. Vojtěchu Stejskalovi Ph.D.

Moje poděkování patří také mojí matce, která mi byla oporou, poskytovala zázemí i cenné rady a u které jsem měl vždy možnost se poradit.

V neposlední řadě děkuji paní Barboře Molíkové, pracovníci odborné knihovny Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky za ochotu při přípravě podkladových materiálů.

Souhrn

Bakalářská práce je literární rešerší k tématu historického vývoje právního zabezpečení ochrany přírody a vývoje ochrany konkrétních druhů živočichů. Jádrem práce tvoří obecně historický přehled legislativní úpravy ochrany přírody, který je dokumentován na příkladu velkých šelem (medvěd, vlk a rys), a popisu jejich výskytu na území České republiky.

Summary

The theme of this bachelor work is the literary research of the historical development of the juristic aspect of the wardenship of the nature conservation and the development of the official protection of some particular animal species. The pivot of the work is the general overview of the legislative aspect of the nature conservation, which is in particular demonstrated on the example of the protection of the big beasts of prey (bear, wolf and lynx), as well as on the description of the occurrence of these species on the territory of the Czech Republic.

Abstraktum

Die vorgelegte Bachelorarbeit ist eine literarische Recherche zum Thema der geschichtlichen Entwicklung der rechtlichen Sicherstellung des Naturschutzes, sowie des Schutzes von konkreten Tierarten. Der Kern der Arbeit beschäftigt sich mit der allgemein-historischen Übersicht der legislativen Regelung des Naturschutzes, die am Beispiel des Schutzes der großen Raubtierarten (Bär, Wolf und Luchs) dokumentiert wird, sowie mit der Beschreibung des Auftretens jener Raubtierarten im Gelände der Tschechischen Republik.

Obsah

1. Úvod	6
2. Obecná historie právní ochrany přírody	7
3. Původ ochrany přírody na území dnešní ČR.....	8
3.1 Územní ochrana přírody a krajiny	9
3.2 Ochrana lesa.....	14
3.3 Právní úprava ochrany rostlinstva a živočišstva	17
3.3 Historie a vývoj právní úpravy myslivosti.....	19
Historické počátky.....	19
Vznik samostatného Československa	22
Poválečné období	23
Období po roce 1989	25
4. Současná právní úprava ochrany přírody, ochrany ohrožených druhů a myslivosti.....	27
4.1 Vnitrostátní vývoj	27
4.2 Mezinárodní úroveň	29
5. Vybrané druhy savců v ČR - velké šelmy	30
5.1 Historie rozšíření velkých šelem v českých zemích	31
5.2 Medvěd hnědý (<i>Ursus arctos</i>)	33
5.3 Vlk obecný (<i>Canis lupus</i>)	35
5.4 Rys ostrovid (<i>Lynx lynx</i>)	37
5.5 Reintrodukce	38
5.6 Současný stav právní ochrany velkých šelem v České republice.....	39
6. Závěr	41
7. Přílohy.....	42
8. Použitá literatura.....	48

1. Úvod

Téma historie právní ochrany přírody České republiky se zaměřením na vybrané druhy savců jsem vybíral relativně krátkou dobu. Příroda a zvířata jsou oblasti, o které se zajímám delší dobu. Ze všech zvířat jsou pro mne šelmy po celou dobu nejzajímavější. Téma ochrany přírody v oblasti práva jsem vybíral i proto, že souběžně studuji Právnickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze.

Tato práce je ukázkou, že právo a ochrana přírody jsou velmi úzce spojeny. Problematika je tak široká, že ji tato bakalářská práce nemůže postihnout celou. Ochrana přírody je poslední dobou velmi diskutovaným tématem a mnoho lidí se oproti předchozím dobám o ochranu přírody skutečně zajímá. Právní úprava této problematiky je podle mého názoru neoddělitelná a její znalost nebo alespoň povědomí o ní je nezbytné

Obsah této práce je rozdělen ve své podstatě do tří úseků. V první části práce popisuji a dokumentuji historii, příčiny a vývoj právní ochrany přírody. V druhé části se věnuji postupu, změnám a vývoji vlastní právní úpravy ochrany ohrožených druhů a to zejména na území Československé republiky. V třetí části se již zaměřuji konkrétně na tři typy velkých šelem v České republice, které si ochranu a to i právní stránce podle mého názoru zaslouží.

2. Obecná historie právní ochrany přírody

Celá problematika vzniku ochrany přírody na našem území musí být uvedena tím, jak sama právní podstata ochrany přírody vznikala a vyvíjela se. Vývoj ochrany přírody navazuje na to, v jakých fázích vývoje byla daná společnost, ve které se tato ochrana uplatňovala. První zmínky o ochraně přírody můžeme nalézt již ve 3. st.př.n.l. na území dnešní Indie, za vlády krále Ašóky, který dal vytesat 33 nápisů na kamenné sloupy. Tyto Ašókovy edikty obsahují buddhistické učení a jedna jejich část se věnuje ochraně zvířat, respektive laskavosti ke zvířatům. Ašóka nezakázal zabíjení zvířat úplně, ale zakázal bezdůvodné zabíjení a snažil se snížit míru násilí na zvířatech..

V pozdějších dobách začala lidská civilizace mnohem více zasahovat do přírodního prostředí. Zvyšující se počet obyvatel navýšil nároky na přírodní zdroje a tím docházelo k postupné degradaci ekosystémů. Největší podíl na postupné změně přírodního prostředí mělo zemědělství a v pozdějších dobách průmysl.

První motivy k ochraně přírody byly náboženské, protože chránily určitá místa z důvodů posvátných a sakrálních. V dobách následujících, se hlavně s vývojem vlastnictví, pohnutky k ochraně přírody změnilly na hospodářské. Hlavním důvodem byla ochrana vlastního majetku. Negativní vliv na přírodní prostředí to nezastavilo, pouze postup byl mírnější v tom směru, že již nebylo možné aby do krajiny zasahoval kdokoliv. Využití krajiny si ponechával výhradně ke svým účelům její vlastník.

Zhruba lze vývoj právní ochrany přírody charakterizovat jako materiálně ekonomický. Při snaze chránit určitý živočišný druh, byla motivací snaha o udržení dostatečného počtu zvěře k lovu a hospodárnému využití. Počátek důvodů ochrany jednotlivých druhů pro jejich zachování můžeme sledovat až v moderní době. Na našem území je také patrný tento trend ochrany přírody pouze z důvodů ekonomických a až druhotně z důvodů ochranných.

3. Původ ochrany přírody na území dnešní ČR

Historie právní ochrany ohrožených druhů je spojena s historií i samotné právní ochrany přírody, do které vlastní druhová ochrana spadá. Historii právní ochrany přírody je nutné rozdělit, zaprvé historicky a zadruhé z hlediska náplně.

Dělení historické se láme na dvě období, kdy první lze charakterizovat od samotných počátků ochrany přírody do roku 1990 a druhé období lze charakterizovat od roku 1990 do současnosti. Tímto mezníkem ve vývoji je politická změna v roce 1989, která přinesla mnoho změn. Mezi tyto změny mající zásadní vliv na ochranu přírody patří vznik samostatného Ministerstva životního prostředí a přenesení kompetencí ohledně ochrany přírody z ministerstev kultury, vnitra a lesního a vodního hospodářství na toto nově vzniklé ministerstvo. Druhým důležitým důvodem pro uvedení tohoto mezníku je skutečnost, že od roku 1990 je situace na mezinárodní úrovni ochrany přírody a péče o životní prostředí na nesrovnatelně vyšší úrovni, na čemž má velký podíl přístup České republiky k několika významným mezinárodním mnohostranným úmluvám.

Druhý typ dělení právní ochrany přírody se týká rozdělení problematiky na územní ochranu přírody a ochranu rostlinstva a živočišstva. Rozdělení do těchto částí je specifikováno následně uvedeným přehledem ochrany lesa a obdobným popisem vývoje legislativní úpravy myslivosti.

3.1 Územní ochrana přírody a krajiny

V českých zemích můžeme nalézt první náznaky a pokusy o ochranu přírody již ve středověku. Jednalo se především o úpravu týkající se majetku, který tvořily přírodní zdroje a divoce žijící zvěř. Motivy této ochrany byly čistě ekonomické, lidé se snažili chránit svůj majetek před zloději a pytláky. Vznikala první nařízení k ochraně lesů a lesních a vodních živočichů lovených jako zvěř a ryby. První ustanovení, ve kterých najdeme zmínku o ochraně lesa jsou pravděpodobně Statuta Konrádova, českého knížete Konráda Oty z rodu moravských Přemyslovců, přibližně z roku 1189. I v nich je patrný motiv, šlo o ustanovení proti krádeži dřeva.

Podobnou ochranu proti krádežím lesního dříví můžeme nalézt v Knize Rožmberské z roku 1360. Ale i v této době se výjimečně objevovaly náznaky opravdové ochrany přírody. Ve 14. století v návrhu císaře Karla IV. *Maiestas Karolina* je patrný propracovaný systém feudální správy lesů, který obsahuje i sankce při jeho porušení a dokonce je stanoveno, že je třeba zachovat české lesy. Tento návrh zemská šlechta při projednávání nepřijala a nikdy nevstoupil v platnost. Některé ze snah císaře Karla IV. o ochranu přírodních zdrojů byly dodatečně částečným způsobem realizovány.

Právní akty v následujících letech se nejčastěji týkaly ochrany lesa. Jednalo se o dekrety na ochranu zvěře v královských lesích a na ochranu lesů v mezích království českého, vydané Zikmundem Lucemburským kolem roku 1436, které v té době obsahovaly trest smrti. Návazně pak byly vydány další materiály na ochranu lesního majetku, Zemské zřízení české z roku 1584 nebo lesní řád panství Vimperk z roku 1724.

Velice důležitou a propracovanou normou na ochranu lesa byl Tereziánský lesní řád schválený pro Čechy v roce 1754. Tato listina upravovala hospodaření v celé tehdejší monarchii a měla zabránit neustálému kácení lesů a do budoucna předejít kritickému nedostatku dříví. Bylo v ní sepsáno několik zákazů a povinností, které byly pro ochranu a zachování lesa stanoveny jako základní.

Předpis měl mimo jiné tyto body:

- v nižších polohách je povolena těžba pasečná, v polohách vyšších jen toulavá seč
- při kácení ponechat dostatek výstavků na semeno
- povinnost vlastníků lesa postarat se o zalesnění vykácených ploch
- používat přednostně polomové dříví
- mířte stavět jen na nových pasekách, aby nedošlo k poškození mlází
- v mladých porostech zakázána pastva
- smola se smí sbírat jen z pařezů, sběr ze zdravých stromů přísně zakázán
- hrabání mechu odkrývající kořeny zakázáno

Jedním z přelomových dat v historii české ochrany přírody je 28.8.1838, kdy hrabě Jiří August Langueval-Buquoy vyhlásil na svém panství Nové Hrady první chráněné území v českých zemích. Tato lokalita je dnes známa jako národní přírodní rezervace Žofínský prales. Jednalo se o jednu z počátečních vědomých snah na ochranu přírody, které se začaly projevovat na začátku 19. století. Na soukromoprávní aktivity osvícenských šlechticů, kteří jako jednotlivé osoby zřizovali chráněná území a snili se tak chránit určité izolované přírodní krajinné prvky a území, navazovalo například zřízení chráněného území Hojná voda. O dalších 20 let později kníže Jan Schwarzenberg založil rezervaci Boubínský prales, jednu z doposud nejznámějších českých národních přírodních rezervací. Do vzniku samostatného Československa v roce 1918 bylo na našem území zřízeno přibližně 20 podobných rezervací.

Prvotní působení státu v této otázce je patrné ve správních aktech a obecně závazných právních normách za vlády Habsburků. V roce 1854 byl vydán tzv. Prügelpatent (96/1854 ř.z.), neboli Výpraskový patent, který byl zaměřen a používán k ochraně přírodních památek. Zákon z roku 1870 na ochranu ptactva zemědělsky užitečného zakazoval například čížbu.

Koncem 19. století se skutečně začíná rozvíjet opravdu cílená ochrana přírody, stále jde o „péči o přírodní památky“, kdy tento pojem použil jako

první přírodovědec Alexander von Humboldt v roce 1819 a tuto jeho myšlenku rozvedl profesor Hugo Conwentz. Zmíněný systém se stal vzorem pro větší část evropských států a i pro Československo. Postup ochrany přírody prostřednictvím územní ochrany, konkrétně vykonávané vyhlášením zvláště chráněných území bylo patrné v Československu počátkem 20. století. Konkrétně se jednalo o vyhlášení 30 chráněných území v roce 1933 a jejich následné rozšíření na 142 v rozmezí pouhých pěti let. V roce 1956 byla vyhlášena první chráněná krajinná oblast v Československu - Český ráj a v roce 1963 zřízen Krkonošský národní park. Nařízení vlády č. 41/1963 přijalo první českou právní normu s cílem chránit mimořádně pestrou horskou krajinu.

V tomto kontextu je potřeba zmínit velmi významného českého přírodovědce Rudolfa Maximoviče. Od roku 1919 působil jako externí expert Ministerstva pro ochranu přírody a od roku 1922 byl jmenován do úřadu generálního konzervátora státní péče o ochranu přírody a přírodních památek. Ředitelem oddělení ochrany přírody Státního památkového úřadu byl až do roku 1948. Za dobu jeho fungování v této problematice bylo vyhlášeno více než 150 přírodních rezervací. Byl zakladatelem časopisu Ochrana přírody a účastnil se prvních dvou mezinárodních konferencí na ochranu přírody, kde se podílel na přípravě založení Mezinárodního svazu na ochranu přírody–IUCN.

Od počátku 20. století se začínají stupňovat snahy odborníků i politiků o přijetí samostatného zákona na ochranu přírody. Návrhy zákona byly několikrát podány u vídeňské poslanecké sněmovny i u zemského sněmu českého (1901, 1908, 1911), ale nebyly vůbec projednány. Ani po vzniku samostatného Československa nedošlo k posunu v rámci překládání návrhů na přijetí zákona na ochranu přírody. Některé z nich byly sice projednávány, ale žádná z verzí nebyla přijata.

Dlouholeté snahy ochránců přírody měly úspěch až po II. světové válce v roce 1956, kdy byl schválen první zákon o ochraně přírody na území dnešní České republiky, zákon č. 40/1956 Sb. Zajímavé historické okolnosti uvádí Prof. JUDr. Milan Damohorský v časopise Ochrana přírody (Ochrana přírody

– 2006, str. 161): „V průběhu roku 1955 pak do Prahy za ředitelem tehdejšího Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody RNDr. Jaroslavem Veselým přijíždí generální konzervátor ochrany přírody Slovenska Julius Matis s prosbou, zda by mu nezapůjčil jeho český návrh, neboť tehdejší slovenský parlament - Slovenská národní rada - má závazek, že do konce roku přijme alespoň jeden zákon. Veselý tak činí a Matisovi se následně podaří prosadit zákon č. 1/1955 Sb. SNR, o štátnej ochrane prírody (na čtyřicet let platný zákon chránící zvláštní části přírody na Slovensku). Česká republika pak v rámci Československa „svůj dluh“ rychle dohání přijetím v podstatě identického zákona č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody. Tyto historické souvislosti jsem se dozvěděl před asi dvaceti lety jako mladý nastupující právník Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody od tehdy již staříckého právníka Ludvíka Kuby svého předchůdce a pro zajímavost je proto traduji dále“

Územní působnost tohoto přijatého zákona byla omezena pouze na Čechy a Moravu. Předmětem ochrany byla chráněná území, chráněné přírodní výtvořy a přírodní památky a také chráněné druhy živočichů, rostlin, nerostů a zkamenělin. Jeho dalším obsahem byla úprava podmínek potřebných pro prohlášení území za chráněné, práv a povinností vlastníků území, evidence chráněných částí přírody. Zákon také upravoval působnost organizací řízení a dozoru v oblasti státní ochrany přírody. Zákon byl v platnosti a účinnosti 36 let a k jeho zrušení bylo přistoupeno až v roce 1992. Z dnešního hlediska podstaty právní normy byl zákon velmi stručnou a obecnou normou. Obsahoval pouhých 21 paragrafů a po novelizacích celkem 23. Jeho smyslem byla ochrana pouze vybraných území a významných prvků přírody a krajiny. Před novelizacemi v něm zcela chyběly sankce za jeho porušení. V případě porušení tohoto zákona byl použitelný pouze přestupkový zákon a výjimečně trestní zákon. Zákon měl pouze proklamativní charakter a proto byl v následujících obdobích doplňován o několik prováděcích předpisů. Například vyhláška č. 131/1957 Úl., o dobrovolných pracovnících státní ochrany přírody, vyhláška č. 54/1958 Úl., kterou se určovaly chráněné druhy

rostlin, vyhláška č. 228/1959 Úl. o evidenci chráněných částí přírody nebo vyhláška č. 80/1965 Úl. o ochraně živočichů. Další důležitou novelizací byl zákon č. 65/1986 Sb., zvaný „sankční dodatek“. Tento zákon upravoval zcela nově oblast sankcí za porušení výše uvedených norem. Dával možnost uložit občanům pokutu za přestupek na úseku ochrany přírody a pokuty organizacím za správní delikt na úseku ochrany přírody, nebo za jiné porušení zákona č. 40/1956 Sb. Ke skutečnému ukládání pokut docházelo pouze demonstrativně.

Výše uvedený zákon byl přes všechny výhrady, nedostatky a sporné výklady velkým přínosem. Byla to první československá norma většího rozsahu, která komplexně upravovala základní pravidla ochrany přírody a dokázala specifikovat porušení ochrany přírody a ochrany živočichů. Oproti většině předchozích právních norem garantujících ochranu přírody nebyla explicitně motivována ekonomickými zájmy. Z určitého úhlu pohledu se stala inspirací pro dnes platný zákon o ochraně přírody.

Počátkem 70. let 20. století byli již zřejmé, že ochrana přírody založená pouze na představě ochrany vybraných území je nedostačující a nedokáže efektivně zabránit poškození přírody. V následujících letech se ještě více prohloubila degradace přírody a krajiny, kdy se velkou měrou na této skutečnosti podílelo upřednostňování hospodářských cílů před jinými hledisky. Stále se zhoršující stav přírody se začal postupně projevovat i ve zvláště chráněných územích. Tato skutečnost byla základním impulsem k tomu, že nutnost chránit přírodu na celém území státu je nevyhnutelná. Koncem 80. let 20. století byla právní úprava již zcela nezpůsobilá zajistit veřejný zájem na ochraně přírody. Norma postrádala moderní právní prostředky a nezahrnovala vědecké poznatky prokázané několikaletými výzkumy. Jednalo se o nutné administrativní, sankční, koncepční a institucionální nástroje umožňující realizaci komplexní ochrany přírody. Všechny výše uvedené skutečnosti vedly po roce 1989 k přijetí nové právní úpravy ochrany přírody a krajiny.

3.2 Ochrana lesa

Ochrana lesa a vývoj problematiky včetně právní úpravy je oblastí, která má své počátky už ve 14. století. K zachování funkčnosti lesů a jejich výhod i pro příští generace je kromě péče také nezbytná jejich ochrana. Ochrana lesa a zvěře je vysoce provázaná, protože zvěř žijící v lese je na jeho funkci životně závislá. Ve svém důsledku se jedná o ochranu přirozeného prostředí jednotlivých chráněných druhů.

Chebský lesní řád z roku 1379 lze považovat za první právní úpravu ochrany lesa. Obdobné lesní řády, které v tomto období vnikaly, měly hlavně lokální působnost nebo byly součástí jiných právních předpisů. Přesto již značně omezovaly vlastníky lesů a obsahovaly ustanovení o způsobech těžby dřeva, pálení uhlí, pasení, lesních cestách a vyklizování pasek. Jejich hlavní náplní byla ale ochrana majetku a nešlo ve své podstatě o cílenou ochranu lesa jako takového. Státní dozor nad lesy a hospodařením s nimi byl zaveden až v letech 1754 a 1756 Marií Terezií.

Ucelená právní úprava lesního hospodářství byla provedena až císařským patentem č. 250/1852 ř.z. ze dne 3.12.1852. Na tuto dobu moderní právní předpis byl systematický a podrobný. Přinesl ustanovení o hospodaření v lese, o ochraně lesní půdy, o povinnosti opětovného zalesnění lesa do 5-ti let po těžbě dřeva, o dopravě lesních plodin, o ochraně před požáry a před hmyzem, o službě k ochraně lesů a o přestupcích proti lesnímu majetku.

Zůstal v platnosti i po vzniku samostatného Československa, kdy byl stejně jako jiné rakouské předpisy recipován do nově vznikajícího právního řádu. Poté byl postupně doplňován jen dílčími právními předpisy. Po roce 1945 zůstal lesní zákon z roku 1852 stále v platnosti, ale souběžně byly vydávány navazující a upřesňující zákony, dotýkající se lesního hospodářství a ochrany lesa.

Na císařský patent č. 250/1852 ř. z. nepřímo navazoval zákon č. 82/1918 Sb., o prozatímní ochraně lesů, který měl zamezit nadměrné těžbě dřeva v lesích těch majitelů, kterým hrozila pozemková reforma. Dozor nad

dodržováním tohoto zákona a ostatních předpisů upravujících hospodaření v lesích zabezpečovala lesní inspekce. Byla zřízena v zemském členění a to tak, že zemské lesní inspekci pro Čechy podléhalo 14 okresních lesních inspekci a měla sídlo v Praze. Zemské inspekci pro Moravu podléhalo 6 okresních inspekci a měla sídlo v Brně. Pro Slezsko působila zemská inspekce v Opavě, které podléhaly dvě okresními inspekce. Na dozoru na dodržování zákona č. 82/1918 Sb. se mimo orgánů lesní inspekce podíleli i někteří lesníci, kteří byli jmenováni okresními hejtmany po dohodě se zemskou lesní inspekci. Zákon č. 82/1918 Sb. zároveň ustanovil, že lesní zaměstnanci nesou zároveň s vlastníkem lesa spoluodpovědnost za jeho dodržování. Aby lesní zaměstnanci byli formálně chráněni před možnou výpovědí, zákon stanovil, že žádný lesní úředník nesmí být propuštěn pro plnění zákonných předpisů.

V roce 1960 se rakouský lesní řád dostal do situace, že i přes velké množství různých doplnění a novelizací přestal vyhovovat společenským poměrům. Z těchto důvodů byl 1.1.1961 nahrazen zákonem č.166/1960 Sb., o lesích a lesním hospodářství. Zákon přinesl právní úpravu, která odpovídala tehdejší hospodářským podmínkám. Odstranil právní dualismus, který byl do té doby způsoben ještě platnou uherskou normou na Slovensku a tak sjednotil lesní právo na celém území bývalého Československa. Znění zákona rozšířilo odbornou správu na všechny lesy a stanovilo povinnost hospodařit podle schválených lesních hospodářských plánů.

Následkem dalšího vývoje společnosti přestal brzy vyhovovat i tento zákon a byl opět nahrazen federálním zákonem č.61/1977 Sb., o lesích a současně zákonem ČNR 96/1977 Sb., o hospodaření v lesích a státní správě lesního hospodářství. Po roce 1989 se začínají obnovovat vlastnické vztahy k lesnímu majetku. V roce 1991 byl vydán zákon č.229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, který rušil některá ustanovení zákona č.61/1977 Sb.

Poslední právní úpravou, která je platná a účinná, ve znění pozdějších změn a doplňků, v současné době, je zákon č.289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů. Účel tohoto zákona je stanoven

v § 1, který zní: *“Účelem tohoto zákona je stanovit předpoklady pro zachování lesa, péči o les a obnovu lesa jako národního bohatství, tvořícího nenahraditelnou složku životního prostředí, pro plnění všech jeho funkcí a pro podporu trvale udržitelného hospodaření v něm.”*

3.3 Právní úprava ochrany rostlinstva a živočišstva

V rámci druhové ochrany rostlinstva a živočišstva nastává obdobný problém stejně tak, jako v případě ochrany územní. Rostliny a živočichové jsou ve většině případů vnímáni pouze jako předmět vlastnictví a jejich ochrana byla konstituována zejména z hlediska hospodářských účelů a ochrany soukromého vlastnictví. Ochrana jednotlivých druhů zvířat byla navíc podřizovaná tehdy velmi oblíbené činnosti, kterou byl lov.

Nařízení českého sněmu z roku 1573, uvádělo pojem hájení a povolovalo doby lovu zvěře. Bohužel nemělo jako hlavní cíl ochranu živočichů, ale udržení dostatečného stavu lovné zvěře a tím i loveckých příležitostí. Snaha o usměrněný chov lovné zvěře bezpochyby prospívala některým druhům, ale dosti citelně decimovala ostatní, které v rámci této ochrany nebyly zahrnuty nebo svým přirozeným chováním zasahovaly do usměrňovaného chovu lovné zvěře. Později byla výjimečně zřizována místa, kde byla zvířata chráněna i o něco více, ale i v těchto případech se jednalo o ochranu v zájmu zábavy nebo marnivosti. Možným příkladem je lvinec na dvoře císaře Rudolfa II.

V době osvícenství se ukazují první ochrannářské snahy, kdy nařízení majitelů šumavských panství z roku 1721 Adama Františka Schwarzenberga a z roku 1800 Josefa Schwarzenberga upravují ochranu medvědů. Nařízení měly jednoduchý důvod, tehdejší vlastníci si začali postupně všímat úbytku medvědů na jejich panství. Obdobná situace nastala i u dalších druhů zvěře a vše směřovalo k prvotním pokusům o zřízení různých soukromých rezervací. Pro příklad lze uvést Schwarzenberské reskripty z roku 1711 k ochraně divokých prasat a z roku 1742 k ochraně jelenů. Velmi důležitým příkladem je bobrovna zbudovaná knížetem Josefem Adamem Schwarzenbergem v roce 1773. Byla postavena pro chov bobrů a v letech 1804 až 1809 bylo umožněno opakované vysazení těchto zvířat zpět do volné přírody na vhodných lokalitách Třeboňska. Bobři byli totiž na tomto území po delší dobu již vyhubeni a tímto postupem se jednalo patrně o naprosto první cílevědomou reintrodukcii savčího druhu na světě. V roce 1826 byla hrabětem Chotkem pro

ochranu kolonie havranů zřízena jedna z prvních ornitologických rezervací v Evropě, o rozloze přibližně 70ha v lokalitě Veltrusy.

Pokusy o cílevědomou druhovou ochranu vyvolaly potřebu upravit tuto oblast komplexněji. Koncem 19. století vznikla podoba prvního zákona věnujícího se ochraně živočichů na našem území. Byl to zákon č. 39/1870 z.z. vydaný 30. dubna pod názvem Zákon zemský pro království České, daný o ochraně několika druhů zvířat užitečných zemědělství. Celoročně zakazoval lov káně lesní a káně rousné, z důvodu jejich užitečnosti lovem drobných hlodavců. Velmi významným krokem na začátku 20. století v oblasti ochrany ptactva byla mezinárodní spolupráce a následná ratifikace Úmluvy o ochraně užitečného ptactva v zemědělství v Paříži 1902. V Československu byla zveřejněna pod č. 205 v roce 1924. Důležité byly její přílohy, které stanovily seznam ptáků užitečných a seznam ptáků škodlivých. Úmluva stanovila velmi přísnou ochranu užitečných hmyzožravých ptáků, dokonce ve všech jejich vývojových stádiích včetně ničení jejich hnízd.

Mezníkem v ochraně živočichů se stal rok 1956 a již výše zmíněný první schválený zákon o státní ochraně přírody na území dnešní České republiky, zákon č. 40/1956 Sb. Poprvé byla upravena skutečná ochrana vzácných druhů živočichů konkrétním stanovením způsobů jejich ochrany. Nejednalo se pouze o péči o zvěř z hlediska jejího využívání, ale o globální ochranu. V roce 1958 byla vydána k tomuto zákonu prováděcí vyhláška č.54/1958 Ú.1., která stanovila přesně chráněné druhy rostlin a podmínky jejich ochrany. V roce 1965 byla následována podobnou prováděcí vyhláškou č.80/1965 Sb., která stanovila chráněné druhy živočichů. Přestože zákon dosáhl velkého pokroku stanovením seznamu chráněných druhů, zůstal až do roku 1986 pasivní. Jedinou změnou byla novelizace zákonem č. 65/1986 Sb., který přidal k původnímu zákonu č. 40/1956 Sb., sankční ustanovení a tím možnost ukládání pokut.

3.3 Historie a vývoj právní úpravy myslivosti

Oblast ochrany přírody má velmi významnou a obsáhlou část, která se týká myslivosti. Původ myslivců lze identifikovat z poddaných a lovčího personálu panovníků a šlechty. Jejich základním úkolem byla péče a chov zvěře, tak aby jejich páni byli spokojeni při lovech. Chov a péče o zvěř i usměrněný lov zvěře vedl k tomu, že lidé postupně začínali chápat zákonitosti přírody. S tím bylo spojena i potřeba tuto přírodu a zvěř chránit. Tehdejší myslivci žili v přímém kontaktu s přírodou a jejich postupy a chování zákonitě vedly k nejmenším nutným zásahům. Myslivost byla a zůstává v rámci ochrany přírody velmi důležitou složkou, je nutné pochopit její vývoj i po právní stránce, která spočívala zejména v různých zákazech, příkazech a omezeních. Právo myslivosti stanoví atributy pro ochranu přírody a jednotlivých druhů v několika směrech, ať se jedná o povolení k výkonu práva myslivosti, o dobu hájení nebo o velikost honiteb.

Historické počátky

V historických dobách byl lov volný až do počátků prvního tisíciletí. Poté se lov začal pomalu stávat výsadou, která náležela hlavně panovníkům a vládcům. V polovině 10. století kníže Boleslav I. stanovil tzv. vysokou honbu, která určovala, že právo lovu náleželo pouze panovníkovi. Patrně se jednalo o zcela první mocenskou úpravu práva myslivosti. Postupným upevňováním moci se právo rozšířilo i na šlechtu a následně ve 12. století se právo lovu stalo právem dominikálním. Právo lovu mohlo být panovníkem darováno či prodáno spolu s pozemkem. Poprvé se takto ve své podstatě začíná objevovat právo myslivosti. V případě, kdy panovník daroval půdu církvi, zůstávalo právo myslivosti vyhrazeno pouze jemu a on mohl pak myslivost provozovat na klášterních pozemcích. Naopak mniši měli výkon práva myslivosti přímo zakázán vlastními řádovými regulemi.

Zvyšováním vlivu šlechty a měst vznikala návazně i potřeba upravit právo lovu a myslivosti. Výsada lovu byla stanovena nařízením knížete Václava IV. z roku 1388. Právo myslivosti se začalo spojovat s držbou půdy,

ale panovník si výraznou pravomoc na těchto pozemcích nadále ponechával. Nadále však vlastník nemohl nakládat se zvěří libovolně, protože zvěř byla považována za přírodní bohatství a myslivecká legislativa stanovila podmínky jejího využívání. Velkou výhodou byla skutečnost, že nebylo povoleno svévolné lovení zvěř komukoliv a kdykoliv. Tato skutečnost jednak měla za důsledek, že v našich zemích nebyla zvěř nikdy vyhubena, ale také že v návaznosti na to česká myslivost získala velmi pevně zakotvenou tradici a vysoce významné postavení v celé Evropě. Důkazem sousedské spolupráce při péči o zvěř je úmluva o hájení zajíců, sepsaná mezi Janem z Rožmberka a sousedními vladyky na panství Český Krumlov v roce 1528.

Významným rokem myslivosti byl rok 1573, kdy český sněm vydal nařízení pojednávající o ochraně zvěře a stanovující podmínky jejího lovu. Vývoj společnosti, zejména rozmach zemědělství vedl k úbytku některých druhů zvěře a tím k potřebě cílené úpravy práva myslivosti v podobě vydávání loveckých instrukcí. První z nich byla dne 20.10.1568 instrukce vydaná císařem Maxmiliánem, adresovaná nejvyššímu lovčímu v království českém Dětfichu Schwendimu. Instrukce byla vzorem pro pozdější obsáhlou instrukci císaře Rudolfa II. ze dne 15.4.1599, danou nejvyššímu lovčímu Janu z Vřesovic. Nejvyšší lovčí se tím stal jejím vykonavatelem a měl za úkol seznámit s instrukcí všechny, kterých se týkala. Na svou dobu byla císařská instrukce velmi pokroková a stanovila dobrý základ pro vznik dlouholeté tradice myslivosti na našem území. Byla inspirací i pro šlechtu, která zavedla podobné regule na svých pozemcích.

Od roku 1620 byly právo myslivosti a jeho výkon postupně upravovány různými císařskými patenty a usneseními zemských sněmů. Další formou úpravy bylo udělování tzv. privilegií. Mezi souběžně vydané úpravy lovu je nutné zařadit lovecký řád vydaný Karlem VI. V roce 1728. Bohužel nevýhodou se stala roztržštěnost první úpravy. Tím, že každá země habsburského soustátí měla svou vlastní legislativu, platila v zemích Koruny české do roku 1786 celá řada císařských patentů a výnosů zemského sněmu.

Dne 28.2.1786 byl vydán Patent o myslivosti, který se v rámci josefínských reforem stal universálně účinným pro všechny země rakouského soustátí. Myslivost definoval jako chov a právo lovu volně žijících zvířat. Právo myslivosti již nebylo právem dominikálním, ale stalo se právem věcným. Honební patent prohlásil právo myslivosti za právo státu, který jej mohl dále svěřovat. Rozlišil tři základní práva v tomto ohledu. Prvním bylo soukromé právo myslivosti, které mohl vykonávat vlastník pozemků. Druhým bylo právo lovu dravé zvěře, které bylo přiznáno všem majitelům zemědělských usedlostí a bylo přesně určeno, kterých druhů se právo týká. Třetím bylo právo myslivosti na cizí půdě náležející pouze panovníkovi, který si mohl pro vlastní potřebu vyhradit právo myslivosti na určité druhy zvěře v určitých honitbách a bez ohledu na držbu pozemků.

Poprvé se objevil pojem honitba, byla tím rozuměna pravomoc zeměpána označit oblast jako místo, kde si její vlastník vyhradil právo myslivosti. Jednalo se o území, kde se lovná zvěř chovala a právo jejího lovu bylo závislé na povolení konkrétního vlastníka. Doba lovu byla ale stanovena zcela bez ohledu na vlastníky a její dodržování bylo kontrolováno. Další důležitou součástí tohoto předpisu bylo uzákonění dodržování stavů zvěře a to i takových, které škodí zemědělství nebo páchají škody na lesních pozemcích. Tím došlo k předcházení jejich úplnému vyhubení. Stanovením povinnosti náhrady škody způsobené zvěří vznikl nárůst soudních sporů, který v některých místech zapříčinil dokonce omezení nebo zakázání chovu některých druhů volně žijících zvířat (obvykle se jednalo o divoká prasata). Patent o myslivosti zůstal v platnosti až do roku 1848.

František Josef I. dne 7.3.1849 vydal císařský patent č.154/1849 ř.z., který zásadně měnil dosavadní poměry. Bylo zrušeno právo myslivosti na cizí půdě a omezena panovníkova práva v rámci vyhlásování vlastních honiteb a práva myslivosti tzv. kde se mu zrovna chtělo. Právo myslivosti bylo poprvé uzákoněno jako právo reálné, což znamenalo že právo myslivosti bylo přiznáno přímo majitelům půdy. Patent rozdělil honitby na soukromé a společenské. Navazovalo na něj nařízení ministerstva vnitra č. 5681 ze dne

15.12.1852 (Ministrální nařízení o policii lovčí). Zvláštností nařízení je, že stanovilo peněžité odměny za usmrcení medvěda, vlka a rysa.

Nová právní úprava myslivosti se objevuje v krátké době poté, zákonem č.49/1866 z.z. ze dne 1.6. 1866, který zcela nově koncipoval výkon myslivosti. Právo myslivosti ponechává v souvislosti s vlastnictvím pozemku, ale omezuje výkon tohoto práva. Samostatně mohl vykonávat právo myslivosti pouze vlastník 200 katastrálních jiter souvislých honebních pozemků (v přepočtu 15ha). Poprvé je k možnosti výkonu práva myslivosti stanovena nutnost vydání loveckého lístku. Vydání lístku je však limitováno a jsou vyloučeny osoby se sníženou přičetností, osoby dříve trestané a také nelze vydat lovecký lístek osobám pracujícím za denní nebo týdenní mzdu.

Vznik samostatného Československa

Recepční zákon č. 11/1918 ponechal úpravu v rámci vzniku samostatného Československa stejnou. Nová úprava byla provedena až zákonem č. 98/1929 Sb., tzv. malým honebním zákonem. Česká, moravská a slezská myslivecká legislativa se od sebe navzájem velice lišily. Největší rozdíly byly v omezení vlastníků k výkonu práva myslivosti z hospodářských důvodů i z důvodů ochrany zvěře. Na rozdíl od českého honebního zákona, moravský budoval právo myslivosti na faktické držbě pozemků. Důležité a podstatné bylo, kdo doopravdy vykonával faktickou moc nad honitbou, nikoliv to, kdo je skutečným vlastníkem. Rozdíl se projevoval i ve vydávání honebních lístků. Na Moravě bylo zavedeno velmi užitečné opatření, které upouštělo od hodnocení na základě společenského a majetkového postavení. Velký důraz byl kladen na to, aby se lovecký lístek nevydával osobám, které byly trestány za přestupek proti předpisům o hájení zvěře nebo proti předpisům o honebních lístcích. Touto cestou se částečně přecházelo dalšímu porušování platné úpravy. Roztříštěnost právní úpravy trvala až do roku 1947, kdy sjednocení předpisů o myslivosti pro celé území stanovil zákon č. 225/1947 Sb.

Nelze opomenout, že v mezidobí vzniklo protektorátní vládní nařízení o myslivosti, s charakterem zákona, vydané pod č.127/1941. Modernější

německá právní úprava poprvé definovala nehonební pozemky a na honebních pozemcích umožnila vykonávat právo myslivosti pouze v honitbě. Honitba musela být uznána Nejvyšším mysliveckým úřadem, který také stanovil, co je to myslivecký obyčej. Povinností myslivce byl výkon péče o zvěř a její stav tak, aby žádný druh zvěře nebyl ohrožen, nebo dokonce vyhuben. Vládní nařízení neměnilo rozlišení honiteb na soukromé a společenstevní, ale pouze upravovalo jejich výměru. Minimální výměra u společenstevních byla zvýšena až na 500ha. Přínosem protektorátního předpisu bylo konstituování mysliveckých zkoušek a zavedení povinného členství v České myslivecké jednotě, jako podmínky pro vydání loveckého lístku. Právní úprava přinesla zásadní změny v myslivecké legislativě a byla na tehdejší dobu velmi moderní a účinná. Dokladem může být skutečnost, že na rozdíl od velké většiny ostatních protektorátních nařízení, nebyla po válce zrušena, ale platila až do roku 1947. Dokonce se stala podkladem pro vytvoření pozdějších právních předpisů v oblasti myslivosti.

Poválečné období

Poválečná myslivecká legislativa se odvíjí od vydání zákona č. 225/1947 Sb., který sjednotil předpisy o myslivosti pro celé území Československa. Stanovil právo myslivosti jako oprávnění zvěř chovat, hájit, stíhat, chytat, střílet nebo jinak usmrcovat a přivlastňovat si ji živou či mrtvou, vcelku či zčásti a sbírat vejce zvěře pernaté. Dále stanovil, že toto právo je nerozlučně spojeno s vlastnictvím honebního pozemku, že se může vykonávat pouze na základě ustanovení tohoto zákona a předpisů vydaných podle něj a nelze jej zřídit jako samostatné věcné právo. Právo myslivosti ponechal jako právo reálné. Zákon kromě definice práva myslivosti uvedl definici samotné myslivosti. Označil ji jako hospodářskou a kulturní hodnotu, která je odvětvím zemědělské a lesní prvovýroby. Právo myslivosti mohlo být vykonáváno v honitbách společenstevních, sloučených honitbách společenstevních nebo v honitbách vlastních a oborách. Minimální výměra společenstevní honitby byla stanovena na 150ha a minimální výměru mohlo Ministerstvo zemědělství zvýšit až na 400ha. Jednalo se o případy, že v těchto

honitbách byla chována zvěř jelení, dančí, mufloní, srnčí, kamzičí nebo kozorohá. Minimální výměra vlastní honitby byla stanovena na 200ha.

Honitby mohly být využívány vlastníkem nebo honebním společenstvem na vlastní účet. Výkonem práva myslivosti mohla být pověřena osoba, která splňovala stanovené podmínky. Jako podmínku pro výkon práva myslivosti zákon ponechal vydání loveckého lístku spojeného a podmíněného složením zkoušek z myslivosti. Změnu zákon přinesl v umožnění získání loveckého lístku každému, kdo splnil dané podmínky, takže žádná skupina lidí ani jednotlivci nebyli předem vyloučeni. Kromě splnění zkoušky bylo další podmínkou pro vydání loveckého lístku povinné členství v celostátní myslivecké organizaci, kterou byla Československá myslivecká jednota. Stanovením plánovaného chovu a usměrněného lovu zvěře a zavedením doby hájení a lovu začínala být myslivost považována a chápána i širší společností jako záslužná činnost. Myslivci přestávají mít známku a pověst nelítostných vrahů zvěře nebo sběratelů trofejí.

Změnu v principu mysliveckého zákonodárství přineslo období šedesátých let, spojené s prosazováním socialistických postupů. Platný zákon o myslivosti se začal stávat nevhodným, protože spojoval právo myslivosti se soukromým vlastnictvím půdy. Zákon č.23/1962 Sb. zavedl zcela nové postupy a zákonitosti. Nejdůležitější změnou bylo oddělení práva myslivosti od vlastnictví k půdě. Práva myslivosti bylo přiznáno pouze socialistickým organizacím, které měly ve správě nebo v užívání honební pozemky. Tím byl patrný nárůst vlivu státních orgánů na řízení myslivosti a dodržování zákonnosti. Výkon myslivosti byl ještě povolen mysliveckým sdružením, ve kterých se této činnosti mohli věnovat i normální a obyčejní lidé. Održení práva myslivosti od vlastnictví k půdě, definice souhrnu různých oprávnění, stanovení povinnosti zvěř plánovitě chovat, zušlechťovat a chránit, mělo za důsledek, že myslivost jako taková byla řízena shora, bez účasti odborníků a zkušených myslivců. Tato situace nastala v době průmyslového rozmachu a nekontrolovatelného poničení přírody na našem území. Zvýšením minimální výměry honiteb na 500ha, uznáváním pozemků za honitbu bez návaznosti na

všechny další faktory a následným pronajímáním honiteb se celá skladba původní myslivosti narušila. Některé principy ale zůstaly zachovány, například vydání loveckého lístku, který byl podmínkou pro možnost vykonávání práva myslivosti. K získání loveckého lístku byla ponechána odborná zkouška z myslivosti a zároveň povinné členství v jediné celostátní myslivecké organizaci, kterou byl Československý myslivecký svaz. Pro jeho potřeby a zřejmě i pro další účely byl zřízen i statut myslivecké stráže.

Období po roce 1989

V návaznosti na politické a ekonomické změny bylo logické, že změna právní úpravy myslivosti bude v návaznosti vlastnictví nevyhnutelná. První doplněním zákona č. 23/1962 Sb., byl zákon č. 143/1991 Sb., o myslivosti. Doplnil pouze znění jednoho paragrafu a to § 44a: *„(1) Platnost smluv o postoupení výkonu práva myslivosti platných ke dni účinnosti tohoto zákona, s výjimkou jejich ustanovení o výši úplaty za toto postoupení, uzavřených před účinností tohoto zákona, se prodlužuje do 31.prosince 1993. (2) Prodloužení platnosti se týká pouze smluv, u nichž by platnost skončila uplynutím doby.“*

Razantnější změna v oblasti právní úpravy myslivosti nastala přijetím zákona č. 270/1992 Sb., kterým byl změněn a doplněn zákon č. 23/1962 Sb., o myslivosti. Novela pokryla nejzávažnější oblasti do té doby stávajícího zákona z roku 1962.

Právo myslivosti se znovu váže přímo na vlastnictví pozemků v uznané honitbě a přísluší tak československým fyzickým nebo právnickým osobám, které vlastní honební pozemky a kterým okresní úřad uznal tyto pozemky za honitbu. Další důležité změny byly učiněny v uznávání honiteb a tvorby jejich hranic, možnosti sdružování občanů v mysliveckých organizacích a řešení škod způsobených na zvěři. Další přijatá zásada umožňovala volně nakládat s právem myslivosti, byl tedy možný pronájem pozemků zároveň s tímto právem. Volná dispozice s právem myslivosti znamenala, že jeho vlastníků mohl pronajmout své pozemky, ale ponechat si na nich právo myslivosti nebo naopak pronajmout právo myslivosti jiné fyzické nebo právnické osobě. Právo myslivosti nezůstalo nedílnou součástí souboru práv vlastníka půdy,

stalo se z něj právo samostatné. Následný podnájem tohoto práva však už možný nebyl.

Minimální výměra honitby zůstala nezměněna, tj. 500 ha, bez ohledu na charakter honitby, kdy i rozdělení honiteb na vlastní a společenstevní zůstalo zachováno. Změna se dotkla požadavků pro vydání loveckého lístku, kdy složení odborné zkoušky z myslivosti zůstalo zachováno a změna byla ve zrušení povinného členství v myslivecké organizaci. Zákon upravil získání loveckého lístku i českým občanům nemajícím trvalý pobyt na území České republiky. Na základě argumentací pro ochranu jednotlivých druhů živočichů, bylo zrušeno rozdělení na zvěř užitkovou a škodnou a bylo nahrazeno rozdělením na zvěř srstnatou a pernatou. Úpravou sankcí v §38a byla dána pravomoc orgánu státní správy uložit pokutu i opakovaně až do výše 100.000 Kčs a to:

a) uživateli honitby, který svým zaviněním, a to jak činností, tak nečinností, způsobí překročení nebo nedodržení normovaných stavů zvěře,

b) uživateli honitby, který úmyslně uvede nepravdivé údaje o početních stavech a druzích zvěře v jím užívané honitbě,

c) tomu, kdo úmyslně bez předchozího příslušného povolení nebo z nedbalosti způsobí, že do honitby bude vypuštěna nebo unikne zvěř a zvířata získaná křížením mezi druhy a poddruhy zvěře a mezi zvěří a příbuznými druhy domácích zvířat,

d) tomu, kdo nezajišťuje dostatečnou ochranu zvěře,

e) tomu, kdo poruší předpisy o lovu a používání loveckých psů,

f) tomu, kdo si najme více honiteb nebo podnajme honitbu.

4. Současná právní úprava ochrany přírody, ochrany ohrožených druhů a myslivosti

Současná právní úprava ochrany přírody, ohrožených druhů i myslivosti je ve své podstatě spojením dílčích právních předpisů po roce 1989. Postupně dochází k aktualizacím a novelizacím. Nedílnou součástí platné právní úpravy jsou přijaté mezinárodní úmluvy, ke kterým Česká republika přistoupila a ratifikovala je a v posledních letech i legislativa Evropské Unie.

4.1 Vnitrostátní vývoj

V roce 1992 byly přijaty tři velmi podstatné zákony. Zákon č.17/1992 Sb. o životním prostředí, zákon č.114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny a zákon č.246/1992 Sb. na ochranu zvířat proti týrání. Zákon č. 114/1992 Sb. je doplněn prováděcí vyhláškou Ministerstva životního prostředí č.395/1992 Sb., ve znění vyhlášky č. 175/2006. Přílohy této vyhlášky č. I. a II. obsahují seznam ohrožených druhů a klasifikaci stupně ohrožení jednotlivých druhů rostlin a živočichů. Seznam rozděluje zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů do tří kategorií:

kriticky ohrožené

silně ohrožené

ohrožené

Usnesením vlády České republiky č. 415 z roku 1998, ve snaze řešit nápravy stavu přírody, se Česká republika zaměřuje na ochranu přírodního prostředí a udržitelného využívání jeho složek. Tento strategický dokument pod názvem Státní program přírody a krajiny byl následně doplněn koncepčním dokumentem z roku 2001 pod názvem Státní politika životního prostředí. Tento dokument byl na základě vládního usnesení č. 235 ze dne 17.3.2004 nahrazen aktualizovanou Státní politikou životního prostředí 2004-2010. Další materiál byl schválen v roce 2005 pod názvem Strategie ochrany biologické rozmanitosti České republiky.

Současná myslivecká legislativa České republiky je upravena od roku 2001 novým zákonem o myslivosti č. 449/2001 Sb. Zákon č. 449/2001 Sb. zahrnuje dlouholetý vývoj práva myslivosti na našem území a upravuje zejména:

1. chov zvěře žijící volně na území ČR
2. dovoz a vývoz živé zvěře
3. dovoz a vypouštění zvěře, která zde zatím nežijí
4. tvorbu a užívání honiteb
5. regulaci stavů zvěře a provádění lovu
6. náhradu škod způsobených zvěří a na zvěři
7. kontrolu ulovené zvěře
8. výkon státní správy myslivosti
9. státní podporu udržení úrovně tradic české myslivosti

Zákon vymezuje pojem myslivosti takto: *„soubor činností prováděných v přírodě ve vztahu k volně žijící zvěři jako součásti ekosystému a spolková činnost směřující k udržení a rozvíjení mysliveckých tradic a zvyků jako součásti českého národního kulturního dědictví.“* Právem myslivosti se rozumí *„souhrn práv a povinností zvěř chránit, cílevědomě chovat, živit, přivlastňovat si ulovenou nebo nalezenou uhynulou zvěř, její vývojová stádia a shozy paroží, jakož i užívat k tomu v nezbytné míře honebních pozemků.“*

4.2 Mezinárodní úroveň

Po roce 1989 vzrostla mezinárodní aktivita České republiky v oblasti ochrany přírody. Česká republika ratifikovala mezinárodní mnohostranné úmluvy v této oblasti, mezi které patří zejména následující:

1. Úmluva o mokřadech majících mezinárodní význam především jako biotopy vodního ptactva publikována pod č. 396/1990 Sb., tzv. Ramsarská úmluva
2. Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví z Paříže publikována pod č.159/1991 Sb.
3. Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin publikována pod č.571/1992 Sb., tzv Washingtonská konvence / CITES
4. Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů publikována pod č. 127/1994 Sb., tzv. Bonnská úmluva
5. Úmluva o ochraně evropských planě rostoucích rostlin, volně žijících živočichů a přírodních stanovišť publikována pod č. 107/2001 Sb., tzv. Bernská úmluva
6. Úmluva o biologické rozmanitosti z konference v Riu de Janeiru publikována pod č. 134/1999 Sb.

Od vstupu České republiky do Evropské unie dochází k implementaci právních předpisů EU do legislativy ČR. Oblast druhové ochrany je upravena zejména Směrnicí Rady č. 79/409/EEC o ochraně volně žijících ptáků a Směrnicí Rady č. 91/43/EEC o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.

5. Vybrané druhy savců v ČR - velké šelmy

Na území České republiky se v historii i v současné době vyskytují pouze tři druhy šelem, které lze klasifikovat do skupiny velkých šelem. Jsou to medvěd hnědý, vlk obecný a rys ostrovid. Všechny tyto tři druhy jsou největšími evropskými zástupci své čeledi. U některých lidí vyvolává samotný pohled na tyto šelmy bázeň a strach, jiní jsou fascinováni jejich vzhledem i způsobem života. Někteří si přejí jejich návrat zpět na naše území, ale stále existuje určité procento lidí, kterým přítomnost těchto šelem na našem území vadí.

U všech těchto druhů šelem došlo v historii České republiky k postupnému vyhynutí. S pokrokem moderní doby a zlepšováním přístupů se čím dál víc prosazují snahy o přirozený návrat těchto šelem do naší přírody. Jedním z důvodů je argumentace, že se jedná o původní druhy, které na tomto území žily. Je pravděpodobné, že jejich přirozený návrat by byl pouze vrácením těchto druhů do jejich původního prostředí. Dalším argumentem pro návrat těchto šelem do naší přírody je, že svým způsobem života a získáváním potravy by pomáhaly k udržení přírodní rovnováhy v lese, která se vytvořila a fungovala mnohem dřív, než do ní zasáhlo lidstvo a tyto šelmy vyhubilo nebo vyhnalo z jejich přirozeného teritoria.

5.1 Historie rozšíření velkých šelem v českých zemích

Komplikovaný vztah mezi těmito velkými šelmami a člověkem existoval od počátku. Ať už to způsobila ochrana hospodářského dobytka, strach z nebezpečných šelem nebo pouze lov pro zábavu a trofeje. Vyšší intenzita lovu a převaha člověka nad šelmami se dá počítat od konce 15. století, kdy tehdejší hospodářsky prosperující velkostatky byly hodnoceny podle majetku, včetně honebního hospodářství a jeho ochrany. Důvod vyššího úbytku této zvěře lze spatřovat i v nárůstu české populace, rozmachu měst a obchodu. Začátkem 18. století byl počet obyvatel na území nynější České republiky cca 4 miliony lidí. Koncem první čtvrtiny 19. století tento počet stoupl na 6,5 milionu lidí a do poloviny 19. století již na 7,5 milionu lidí. Samotný vzestup počtu obyvatelstva nevedl k úbytku šelem, ale způsobil velké množství situací, které svojí konfliktností vedly k postupnému vytlačování šelem do jiných neosídlených částí země, popřípadě ke změně teritoria.

Nejmasivnější ústup těchto šelem byl dokumentován v období tereziánských a josefínských reforem. Vývoj společnosti směřoval ke zlepšování podmínek života pro lidi a tím nastalo několik faktorů souběžně ovlivňujících existenci šelem. Kácení lesů ovlivnilo zmenšování přirozeného prostředí pro život šelem, rozvoj zemědělství, nárůst stavebních prací a s tím spojený masivnější pohyb obyvatelstva omezoval volného pohybu šelem. Kácením původních lesů a jejich nahrazování rychle se obnovujícími monokulturami docházelo sice k uspokojení potřeb lesního hospodářství, ale v našich zemích se nejednalo o původní skladbu lesů, jejíž změna negativně a radikálně zasáhla do životního prostředí veškerých zvířat. Následky těchto postupů jsou znatelné dodnes. Dalším důležitým kritériem byl rozvoj chovu domácího dobytka, kdy čím dál častěji docházelo ke konfrontaci chovatelů a šelem. Obava o majetek a způsobené škody vedly k neoblíbenosti a následnému lovu těchto šelem. Napadení domácího dobytka nebylo ze strany šelem účelové, bylo způsobeno nedostatkem potravy. Právě zmenšování přirozeného prostředí a snížení loveckých příležitostí v lese bylo příčinou a

nutností vyhledávat kořist v okruhu hospodářského dobytka. Celý tento stav byl ještě podpořen lesní pastvou, tedy přesunem dobytka ještě blíže teritoriu šelem.

Nezanedbatelným kritériem byl i myslivecký i nemyslivecký lov těchto šelem. Ať už proto, že zabíjely lovící zvěř nebo proto, že mezi zvěř a následně i mezi lidmi šířily vzteklinu. Všechny lovecké řády a hospodářské instrukce vydávané na velkostatecích od středověku nabádaly a dokonce přikazovaly lov a hubení velkých šelem. Dokladem jsou udělované odměny za lov medvědů, vlků či rysů z dob končícího 19. století a trofeje, které dosvědčovaly úspěšnost lovců. Ze všeho uvedeného jednoznačně vyplývá, že těchto šelem, vzhledem k jejich velikosti, nebezpečnosti a trofejním prezentacím, ubývalo podstatně rychleji než ostatních zvířat a jejich populace se postupně snižovala až na pouhé jedince.

5.2 Medvěd hnědý (*Ursus arctos*)

Medvěd hnědý je největší evropskou medvědovitou šelmou. Podle české legislativy je tato šelma hodnocena jako kriticky ohrožený druh. Na našem území lze jeho výskyt podložený historickými zmínkami rozdělit na šumavskou a moravskoslezskou oblast.

Šumavskou populaci medvědů hnědých máme podloženou řadou historických informací. Nejstarší usnesení o ochraně medvědů vydal kníže Albrecht v roce 1570 v oblasti Bavorského lesa. Další opatření k ochraně medvědů vydal kníže Adam Schwarzenberg v roce 1721. Na panství Český Krumlov bylo v letech 1690-1719 uloveno 38 medvědů a na panství Zwiesel v bavorské části Šumavy bylo v letech 1760-1800 uloveno 60 medvědů. V roce 1800 vydal kníže Jan Schwarzenberg nařízení chránící medvědy tak, aby nebyli zcela vyhubeni. Nařízení o hájení však přišlo pozdě, protože v té době žily na Šumavě už pouze zbytky populace medvědů. Kníže Josef I. stanovil, že medvěd v této oblasti může být loven pouze na základě jeho osobního souhlasu. Po častých konfliktech byla tato podmínka v návaznosti na různé škody napáchané medvědy na panstvích Vimperk a Prášíly zrušena.

V roce 1802 a také 1804 byli zastřeleni ještě dva medvědi a v roce 1808 byl zastřelen jeden medvěd v lokalitě Březník. Poslední medvěd v bavorské části Šumavy byl zabit v roce 1833 v revíru Wolfstein a dva roky poté byl zastřelen i poslední medvěd v Bavorsku. V roce 1839 byl zastřelen medvěd v revíru Želnavá na Šumavě. Tím, že se jednalo o posledního samce, zůstal na území Čech poslední živý jedinec medvěda hnědého a to samice, která byla následně ulovena dne 4.11.1856. Jako poslední zastřelený medvěd na území Čech je vystavena v muzeu na Loveckém zámku Ohrada v Hluboké nad Vltavou.

Na Moravě se situace vyvíjela odlišně. Na teritorium měli možnost přicházet medvědi ze Slovenska a jejich populace se tím udržela déle. V Jeseníkách máme informace o úlovcích posledních medvědů z roku 1683 z Losin a z roku 1725 z Kolštejna. Na území České republiky se populace

medvědů nejdéle zachovala v oblasti Beskyd. Poslední medvěd zemřel v roce 1893 v panství Hukvaldy.

Kolem roku 1970 se slovenská populace medvědů rozmnožila tak, že se medvědi vrátili zpět do oblasti Beskyd. Nyní se v zde trvale vyskytuje 2–5 jedinců, kteří zde i přezimují.

Příloha č. 1.:

Foto - medvěd hnědý (*Ursus arctos*)

Mapa České republiky s vyznačením výskytu medvěda hnědého v letech 2000-2003

5.3 Vlk obecný (Canis lupus)

Vlk obecný je největší evropskou psovitou šelmou. Podle české legislativy je tato šelma také hodnocena jako kriticky ohrožený druh. Všeobecná neoblíbenost je silně zakořeněna v podvědomí velkého množství lidí. Tuto domněnku navíc podporuje častý popis vlka jako zlé šelmy, pěstovaný již od pohádek pro malé děti. Pro dospělé je vlk mnohdy symbolem zla, což vychází ze starodávných pověstí a projevuje se ve dnešní době v hororech či jiných filmech. Z dřívějších dob je známo, že se i z těchto důvodů na lovu vlků podílela široká veřejnost. Způsoby byly používány různé, od vlčích jam či železných pastí, až po návnady otrávené omějem, dodnes nazývaným vlčí mor.

Rozšíření vlčí populace ve střední Evropě má základ ve třicetileté válce. Potravu získávali vlci bez větších problémů na bojištích, kde zůstávalo množství padlých lidí i koní. V této době se vlci stávali nebezpečnými i pro člověka, přestože vlk je zvíře velmi plaché. Do poloviny 17. století byli na území nynější České republiky běžným zvířetem. Lov vlků začal být častější a jejich početnost rychle klesala. Kolem roku 1750 se přestali vlci pohybovat v nížinách a začali se stahovat do hor a lesů. Jednotlivé smečky tam přežívaly až do konce 18. století. Poslední vlci byli zastřeleni v roce 1752 na panství Vimperk a v roce 1795 byl zastřelen poslední původní český vlk na panství Český Krumlov. V roce 1798 byl zastřelen i poslední vlk v oblasti Jeseníků.

V jiných lokalitách se vlci udrželi o něco déle, ale například v roce 1842 padl poslední krkonošský vlk. Na bavorské straně Šumavy byli poslední vlci zastřeleni v roce 1846 a v roce 1872. Poslední lužický vlk byl zastřelen v roce 1904.

Poslední vlk české Šumavy padl v roce 1874 v revíru Lipka. Tento poslední český exemplář vlka obecného je také vystaven na loveckém zámku Ohrada na Hluboké. Úplně posledního vlka posledního vlka České republiky zastřelil 5.3.1914 František Jež u Bukovce v Beskydách.

V roce 1994 se objevují prvotní informace naznačující návrat vlků do lokality Beskyd, což bylo důsledkem zvětšování slovenské populace vlků a následné migrace na území České republiky. Návrat vlků nebyl akceptován a došlo k intenzivnímu lovení. Hlavním důvodem byl jejich způsob obstarávání potravy, který spočíval v častých útokách na špatně chráněná hospodářská zvířata. V letech 1996 až 1997 byl lov vlků natolik intenzivní, že se přestali na našem území vyskytovat. V roce 2005 byly znovu na území Beskyd registrovány 2 až 3 smečky vlků, což znamená 5 až 10 jedinců. V případech zaznamenaných ojedinělých výskytů vlků na Šumavě v roce 1996 a 1998 jde pravděpodobně o jedince uprchlé ze zajetí nebo o migranty z východu.

Příloha č. 2:

Foto – vlk obecný (*Canis lupus*)

Mapa České republiky s vyznačením výskytu vlka obecného v letech 2000-2003

5.4 Rys ostrovid (*Lynx lynx*)

Rys ostrovid je největší evropskou kočkovitou šelmou. Podle české legislativy je tato šelma hodnocena jako silně ohrožený druh. Ve srovnání s předchozími druhy je rys nejméně nápadný a jeho konflikty s člověkem jsou podstatně menší. Útoky rysa na člověka nebyly doposud zaznamenány a škody na domácím dobytku se omezily na nemocné, oslabené jedince nebo mláďata. Přesto byl rys také intenzivně pronásledován.

Postup úbytku rysa se projevil v několika etapách. V roce 1794 byl uloven poslední rys na panství Český Krumlov. Od roku 1796 do roku 1804 nezůstal na panství Vimperk ani jeden rys. V lokalitě panství Třeboň se zachovalo několik jedinců až do roku 1824, ale definitivně poslední jedinec tohoto regionu byl uloven v roce 1835 na Táborsku.

V blízkém pohraničí byl vývoj velmi podobný, poslední rys rakouské Šumavy padl v roce 1812 a bavorské Šumavy v roce 1846 u Zwieselu. Z oblasti Jeseníků a Beskyd jsou poslední informace o výskytu rysa ještě z přelomu 19. a 20. století.

Zpět na území České republiky začal rys přirozeně pronikat až po roce 1946 a to hlavně do oblasti Beskyd, kde se jeho populace začala sama obnovovat. V letech 1976 až 1977 došlo k lovu a rys tuto lokalitu opět opustil. Stejný osud potkal rysa v oblasti Javořické vrchoviny v letech 1980-1986 a v Jeseníkách v letech 1983-1989. V období posledních padesáti let tak na území České republiky byly skoro nebo úplně vyhubeny nejméně tři přirozeně vzniklé rysí populace, což naznačuje neúčinnost právní úpravy v tomto směru. Dnešní znovu obnovená populace žijící na území Beskyd pochází pravděpodobně ze Slovenska a čítá 15 – 20 kusů.

Příloha č. 3.:

Foto – rys ostrovid (*Lynx lynx*)

Mapa České republiky s vyznačením výskytu rysa ostrovida v letech 2000-2003

5.5 Reintrodukce

Reintrodukce je procesem cíleného návratu vyhubených zvířat do míst, kde dříve volně žila. V rámci území České republiky se tento proces týká zejména Šumavy, protože v jiných lokalitách (Beskydy) dochází k přirozenému návratu velkých šelem ze Slovenska.

K reintrodukování medvěda hnědého do oblasti Šumavy nedošlo a nelze předpokládat, že bude realizováno. V případě vlků si pomohla tato zvířata sama tak, že v roce 1977 uniklo na území České republiky celkem 5 vlků ze Zoologické zahrady Tier Freigelände. Bohužel do roka jich bylo uloveno celkem 7 kusů.

Poslední šelmou, u které docházelo k prvním reintrodukcím v roce 1970 v Bavorském lese je rys. V roce 1982 bylo vypuštěno celkem 18 rysů původem ze Slovenska na území Šumavy. Tato populace se začala úspěšně rozrůstat a díky přísné ochraně tohoto druhu bylo v roce 1995 lokalizováno 70-100 kusů a v roce 1998 až 150 kusů. Rozmach této populace, již přirozené, se přesouvá do dalších původních lokalit výskytu a to do oblasti Pošumaví, Českého lesa, Blanského lesa a v posledních obdobích byl rys registrován i v Brdech. Vývoj v posledních letech vykazuje stagnaci a částečný úbytek rysí populace, takže v současné době se na území celé České republiky vyskytuje přibližně 100 kusů.

Migraci medvědů, vlků i rysů ze Slovenska na území České republiky jistě pomohl dočasný zákaz jejich lovu na území Slovenské republiky. Díky tomu nebyly tyto šelmy na Slovensku nikdy úplně vyhubeny. Další faktory přispívající k úspěšné migraci jsou příhraniční spolupráce a současně i zvětšení přirozeného životního teritoria těchto šelem. Můžeme pouze doufat, že přispěla i informovanost a vstřícnější vztah lidí k těmto šelmám.

5.6 Současný stav právní ochrany velkých šelem v České republice

V návaznosti na předchozí části práce specifikující vybrané tři druhy velkých šelem lze konstatovat, že všechny tyto tři druhy jsou u nás chráněny zněním zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, v platném znění a současně jsou chráněny dle znění Bernské konvence s klasifikací přísně chráněných druhů živočichů. Současně jsou všechny tři druhy velkých šelem uvedeny v tzv. Směrnici o stanovištích č. 92/43/EEC, v jejíž příloze č. IV. jsou explicitně vedeny jako druhy živočichů vyžadující v zájmu Společenství přísnou ochranu.

Specifická a konkrétní právní úprava ochrany velkých šelem prošla složitým a komplikovaným legislativním vývojem. Od konstituce myslivecké legislativy se postupně přístup k velkým šelmám v předpisech měnil a upravoval. Tyto změny se projeví zejména v úpravě dob hájení a lovu. Od roku 1947 se právní vývoj v oblasti hájení velkých šelem vyvíjel následujícím způsobem

- Zákon č. 225/1947 Sb. o myslivosti – medvěd a rys jsou celoročně hájeni, vlk není zahrnut

- Vyhláška MZLVH č. 77/1961 o době hájení a podmínkách lovu některých druhů zvěře – vlk nehájený, medvěd a rys hájeni

- Vyhláška MZLVH č. 25/1962 o době hájení a podmínkách lovu některých druhů zvěře – vlk nehájený, medvěd hájený, rys hájený s výjimkou pro Severomoravský kraj v období 15.11. až 28.2.

- Vyhláška MZLVH č. 22/1965 o době hájení a podmínkách lovu některých druhů zvěře, a také

- Vyhláška MZ č. 4/1967 o době hájení a podmínkách lovu některých druhů zvěře

stanovily stejné podmínky podle předchozí vyhlášky č. 25/1962

- Vyhláška MZVŽ č. 10/1975 o době hájení a podmínkách lovu některých druhů zvěře – vlk nehájený, medvěd a rys hájeni

- Vyhláška MZVŽ ČR č. 20/1988, kterou se provádí zákon o myslivosti – vlk, medvěd i rys hájení

- Vyhláška Mze ČR č. 134/1996, kterou se provádí zákon o myslivosti sice stanovila medvěda a vlka jako nehájené a rysa jako částečně hájeného, ale v té době se již na všechny tři šelmy vztahovala úplná ochrana dle zákona č. 114/1992 Sb. a prováděcí vyhlášky č. 395/1992.

Největším nepřítelem těchto šelem je přes veškerou právní i legislativní úpravu vždy člověk, zejména nelegální lov. Protiprávní jednání, nepochopení požadované ochrany těchto zvířat a snaha o osobní uspokojení mnohdy naruší i přirozenou cestu migrace těchto zvířat. Od počátku byl návrat velkých šelem do české přírody zpochybňován a nebyla poskytnuta mnohdy i nezbytná součinnost chovatelů dobytka. Nedostatek přirozené potravy pro tyto šelmy je naučil přizpůsobit se stávajícím podmínkám a opět, jako již v minulosti, útočit na stáda ovcí, krav a dalšího dobytka. V případě medvědů se hledání potravy rozšířilo i do blízkosti lidských obydlí a to například v podobě vybírání odpadků, nebo ničení včelínů.

Právní systém se nezabývá jenom ochranou zvířat, ale v roce 2000 byl přijat zákon č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy. Náhrady za škody jsou hrazeny státem. Podmínky zákona byly formulovány a zakotveny právě s ohledem na možnost střetu velkých šelem s civilizací. Znění zákona ale také ukládá povinnost provést řadu preventivních opatření k minimalizaci potenciálního nebezpečí vzniku škod.

Přítomnost těchto šelem v ekosystému je totiž mnohdy více přínosem, než újmou. Šelmy svým způsobem života a sháněním přirozené potravy udržují přijatelný stav zvěře a likvidací slabých nebo nemocných jedinců udržují její množství v rovnovážné úrovni. Velmi zajímavým a neznámým poznatkem je skutečnost, že součást kořisti rysa tvoří liška, kdy populace lišek v důsledku úspěšné vakcinace proti vzteklině velmi vzrostla. Rys jako přirozený predátor tím reguluje jejich stav a pomáhá tak udržet rovnovážný stav v ekosystému.

6. Závěr

Zpracováním této bakalářské práce jsem uvedl chronologický i faktický vývoj právní úpravy ochrany přírody na území dnešní České republiky a to od historických počátků, přes období samostatného Československa, poválečného období až do současnosti. Vzhledem k tomu, že při zpracování bylo čerpáno z velkého množství historických právních dokumentů, zákonů, vyhlášek a dalších pramenů, včetně zrušených, novelizovaných i platných právních předpisů, předložil jsem přehled těch aspektů této problematiky, které pokládám za hlavní.

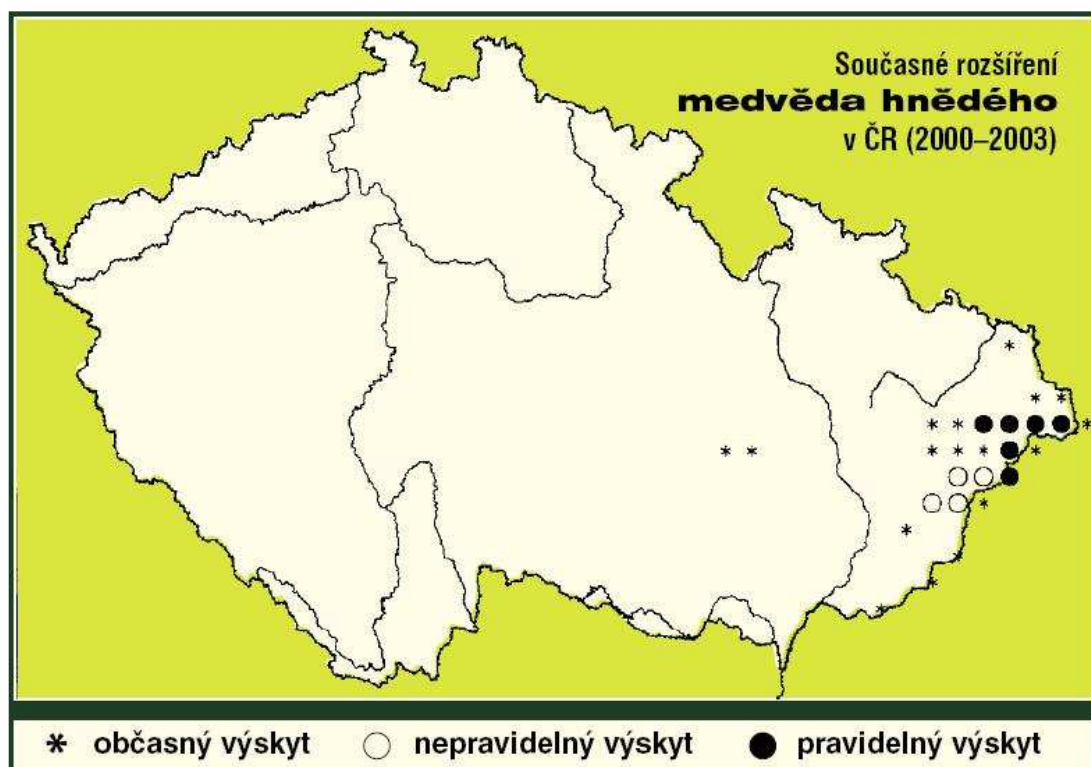
Vývoj ochrany jednotlivých ohrožených druhů a její vliv na početnost těchto druhů jsme se pokusil demonstrovat na příkladu velkých šelem. Ochrana konkrétních druhů, která by bez podpory v obecné ochraně přírody zcela postrádala smysl, závisí z největší části na veřejnosti a na jejím přístupu ke stanovené ochraně ohrožených druhů živočichů.

7. Přílohy

Příloha č. 1

Ursus arctos

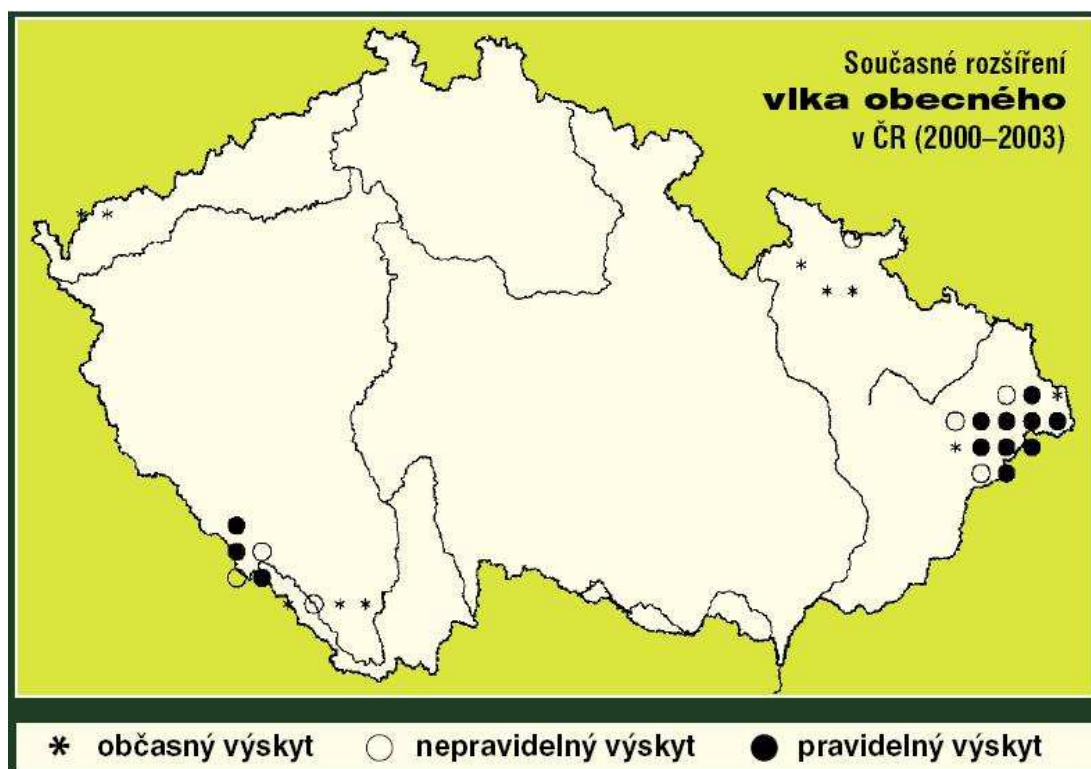

*Rozšíření medvěda hnědého (*Ursus arctos*) v ČR v letech 2000- 2003 převzato z
(Červený, Vaněk & Hošek 2005, Vesmír 84 (11)).*

Příloha č. 2

Canis lupus

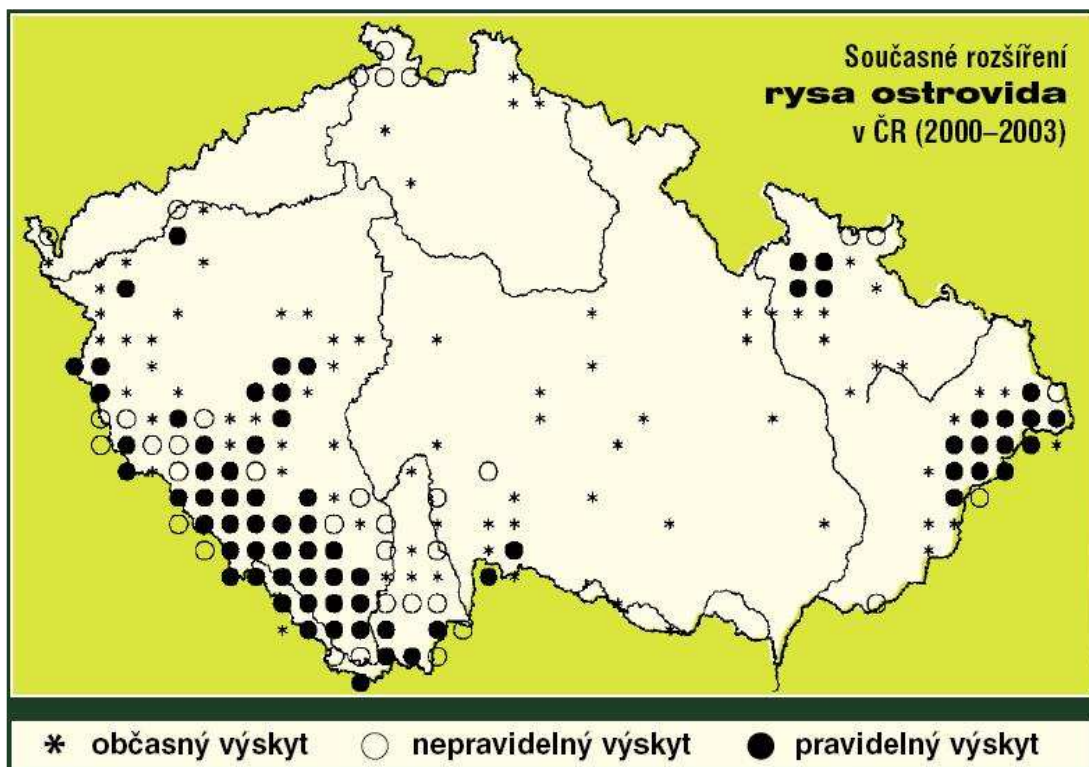

*Rozšíření vlka obecného (*Canis lupus*) v ČR v letech 2000- 2003 převzato z
(Červený, Vaněk & Hošek 2005, Vesmír 84 (11).*

Příloha č. 3

Lynx lynx

*Rozšíření rýsa ostrovida (*Lynx lynx*) v ČR v letech 2000- 2003 převzato z (Červený, Vaněk & Hošek 2005, Vesmír 84 (11)).*

8. Použitá literatura

1. ANDĚRA, M. et HANZAL, V. *Atlas rozšíření savců v České republice, Předběžná verze II., Šelmy (Carnivora)*, Praha : Národní muzeum, 1996
2. ANDĚRA, M. et ZADRAŽIL, V. *Ohrožená zvířata*, Praha : Aventinum, 1998
3. ANDRESKA, J. et ANDRESKA, D. *manuskript*, Praha 2009
4. ANDRESKA, J. et ANDRESKOVÁ, E. *Tisíc let myslivosti*, Vimperk : TINA, 1993
5. BARUŠ, V. a kol. *Červená kniha ohrožených a vzácných druhů rostlin a živočichů ČSSR, Díl 2. Kruhoustí, ryby, obojživelníci, plazi a savci*, Praha : Státní zemědělské nakladatelství, 1989
6. ČECHURA, V. a kol. *Myslivost a právo*, Praha : ORAC, 2006
7. ČERVENÝ, J., KOUBEK, P., BUFKA, L. *Velké šelmy v naší přírodě*. Praha : Koršach, 2000
8. DAMOHORSKÝ, M., STEJSKAL, V. *Právní úprava ochrany lesa, Procesní právo ochrany životního prostředí, Sborník z mezinárodní konference*, Praha : Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2005
9. FRÍČ, J. a kol. *Velké vzory našeho lesnictví*. Praha : ČSAVZ a SZN, 1958
10. GAISLER, J. *Atlas savců České a Slovenské republiky*. Praha : Academia, 2002

11. KOKEŠ, O. *Myslivecká péče o zvěř*. Praha : Nakladatelství Studentské knihtiskárny, 1944
12. KOMÁREK, J. *Hubení škodlivé zvěře a ptactva*. Praha : Orbis, 1942
13. KOSTROŇ, K. *Myslivost jako živočišná výroba*. Praha : SZN, 1953
14. MOTTL, S. *Ochrana zvěře*, Praha : Státní zemědělské nakladatelství, 1972
15. NOŽIČKA, J. *Přehled vývoje našich lesů*. Praha : SZN, 1957
16. PEKÁREK, M. A kol. *Zákon o ochraně přírody a krajiny – Komentář*, Brno: IURIDICA BRUNENSIA, 1995
17. PELIKÁN, H. *Myslivost ve staročeském písemnictví*. Brno : ČMJ, 1941
18. SCHMORANZ, J. *Rukověť lovectví*. Praha : Rozmara, 1917
19. STEJSKAL, V. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*, Praha: Linde, 2006
20. VODÁK, L. *Šumavští medvědi, jejich historie a perspektiva*, Vimperk : Ediční řada Národního parku Šumava – svazek č.1, 1993